

ПРЕДЛОГ ПЛАНА УПРАВЉАЊА СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ „ПРОМУКЛИЦА“ за период 2025 - 2034. године

Рашка, фебруар, 2024. године

Садржај

Редни број поглавља	Назив	Број стране
	Увод	3
1.	Приказ главних природних и створених вредности и природних ресурса СП „Промуклица”	6
2.	Оцена стања животне средине ОРП „Данилова коса”	8
3.	Преглед активности, делатности и процеса који представљају факторе угрожавања СП „Промуклица” ...	8
4.	Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја СП „Промуклица”	10
5.	Анализа и оцена услова за остваривање дугорочних циљева заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја СП „Промуклица”	11
6.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности СП „Промуклица”	12
7.	Приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада СП „Промуклица”	13
8.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу СП „Промуклица”	13
9.	Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта у СП „Промуклица”	15
10.	Активности на промоцији вредности СП „Промуклица” Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности на заштити, очувању и унапређењу и одрживом развоју СП „Промуклица”	16
11.	Сарадња са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности на подручју СП „Промуклица“	17
12.	Динамика и субјекти реализације Плана управљања СП „Промуклица”	17
13.	Финансијска средства и материјалне претпоставке за извршење поверених послова управљања СП „Промуклица”	18
14.	Фото документација: ЈП „Србијашуме“, Г.Јанчић, Д. Шеклер	21

УВОД

Влада Републике Србије донела је Уредбу о заштити Споменика природе „Промуклица“ („Службени гласник Републике Србије“, број 101/14).

Влада Републике Србије за управљача одредила је Јавно предузеће „Србијашуме“ Београд. Послове непосредног управљања СП „Промуклица“ на терену спроводи део Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме“, Шумско газдинство „Шумарство“ Рашка, Шумска управа Тутин.

Интермитентни извор Промуклица се налази у западној Србији, проглашен је за заштићено подручје I категорије, односно за заштићено подручје од националног значаја.

Споменик природе „Промуклица“ је стављен под заштиту како би се очувала разноликост хидролошких и морфолошких облика сконцентрисаних на релативно малом простору, уз изузетну појаву извора са специфичним начином појављивања, што чини овај комплекс јединственим у Републици Србији. Природно добро у виду разбијеног крашког изворишта налази се у клисурастом сужењу реке Видрењак, леве притоке реке Ибар.

Споменик природе „Промуклица“ је део еколошки значајног подручја „Пештер“ еколошке мреже Републике Србије (Уредба о еколошкој мрежи, „Службени гласник РС“, бр. 102/10). Еколошки значајна подручја издвојена су у складу са Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“, бр. 05/10, 47/11, 32/16 и 98/16) и Правилником о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите“ („Службени гласник РС“, бр. 35/10) и у односу на статус заштите подручја на националном и међународном нивоу.

Заштита еколошке мреже, на основу члана 6. Уредбе о еколошкој мрежи обезбеђује се спровођењем прописаних мера заштите ради очувања биолошке и предеоне разноврсности, одрживог коришћења и обнављања природних ресурса и добара и унапређења заштићених подручја, типова станишта и станишта дивљих врста у складу са законом којим се уређује заштита природе, и другим прописима, као и актима о проглашењу заштићених подручја и међународним уговорима.

Темељну вредност заштићене појаве представља специфични, интермитентни, односно ритмични режим истицања карстног извора. Заштићено подручје се налази на територији општине Тутин, КО Остривица и Добри Дуб, на површини од 7,2 ha.

На простору Споменика природе „Промуклица“, режимом заштите II (другог) степена спроводе се мере утврђене Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16, 95/18-др. закон и 71/21) и могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности његових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објеката геонаслеђа.

Правни основ за израду Плана управљања СП „Промуклица“ за период 2025-2034. године (у даљем тексту: План управљања) је члан 68. Закона о заштити природе.

План је урађен у складу са:

- ✓ Законом о заштити природе („Службени гласник Републике Србије“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18-др.закон);
- ✓ Законом о водама („Службени гласник Републике Србије“, број 30/10, 93/12 и 101/16);
- ✓ Законом о шумама („Службени гласник Републике Србије“, број 30/10, 93/12 и 89/15 и 95/18-др.закон);
- ✓ Законом о заштити животне средине („Службени гласник Републике Србије“, број 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 95/18-др.закон);
- ✓ Законом о дивљачи и ловству („Службени гласник Републике Србије“, број 18/10 и 95/18-др.закон);
- ✓ Законом о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник Републике Србије“, бр. 128/14 и 95/18-др.закон);
- ✓ Законом о заштити од пожара („Службени гласник Републике Србије“, број 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18-др.закон);
- ✓ Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник Републике Србије“, број 102/07);
- ✓ Просторним планом општине Тутин (2017);
- ✓ Студијом заштите Споменика природе „Промуклица“ (Завод за заштиту природе, 2012);
- ✓ Условима заштите природе за израду Плана управљања СП „Промуклица“ за период 2025-2034. године (Решење број 000167917 2024 14850 004 006 501 106 од 21.02.2024. године, издато од стране Министарства заштите животне средине);
- ✓ Основом газдовања шумама за Газдинску јединицу „Хум“, периода важности 2021-2030. године.
- ✓ Основом газдовања шумама за Газдинску јединицу „Јаруг“, периода важности 2020-2029. године.
- ✓ Водопривредном основом Србије („Службени гласник Републике Србије“, број 11/02) и водним условима;
- ✓ Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник Републике Србије“, број 3/17);

Према Закону о заштити природе план управљања заштићеним подручјем је документ којим субјекат задужен за управљање заштићеним подручјем планира: мере и активности заштите, очувања, унапређења и коришћења заштићеног подручја; смернице и приоритете за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице уз уважавање потреба локалног становништва.

Управљач доноси план управљања за период од десет година, на који сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине, по претходно прибављеним мишљењима министарстава надлежних за послове науке, просвете, културе, рударства и енергетике, привреде, грађевинарства, саобраћаја, туризма и финансија.

План управљања се остварује кроз годишње програме управљања, којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, организациони и материјално-финансијски услови њиховог извршења.

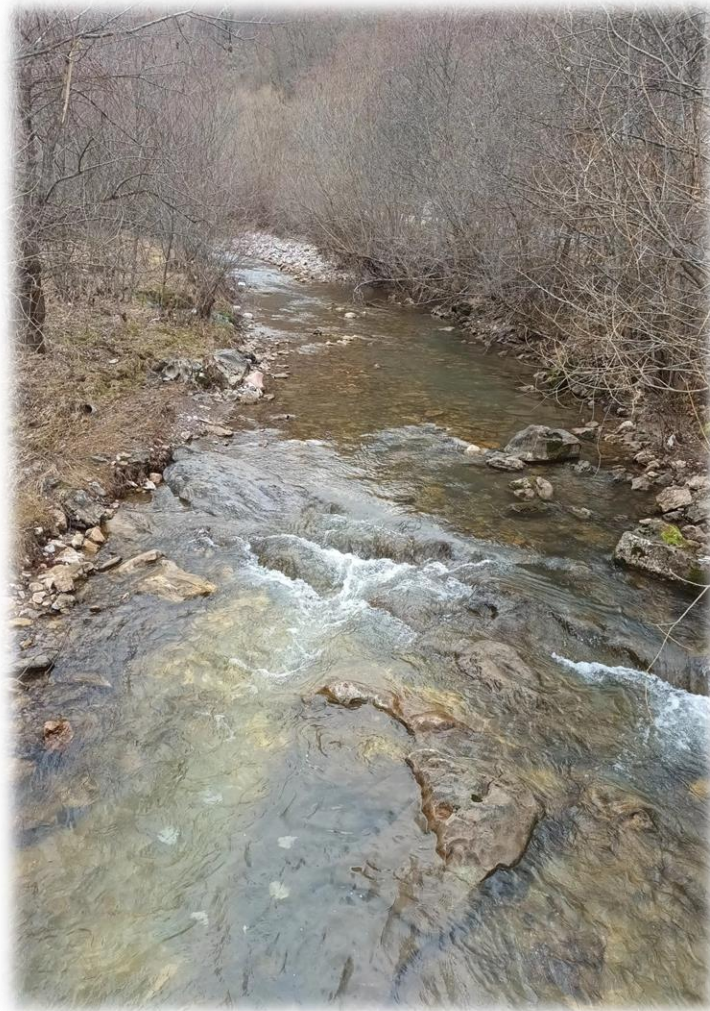
Историјат заштите Промуклице

Промуклице, потајнице или наступни извори су специфични извори интермитентног начина истицања који се релативно ретко срећу у природи. Због специфичног повремених или

наступног начина истицања воде на овим изворима, ове хидролошке појаве привлаче пажњу народа, али и истраживача.

Интермитентни извор промуклице код Тутина спада у ретке репрезентативне примере овог хидролошког типа. Полазећи од значаја и вредности ове хидролошке појаве, а у циљу заштите њених темељних вредности промуклица је први пут стављена под заштиту 1980. године. Наиме, СО Тугин је донела Решење о стављању под заштиту државе крашког извора - потајнице у атару села Островице, на месту званом „Промуклица“ (01-број 06/45-80/14.07.1980. године.

С обзиром да је од заштите прошло више од 30 година Завод за заштиту природе Србије извршио је ревизију заштићеног подручја и урадио Студију заштите 2012. године, на основу које је донета Уредба о проглашењу Споменика природе „Промуклица“ (2014. године).

Река Видрењак

1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

1.1. Главне природне вредности

1.1.1. Геолошке карактеристике

Споменик природе „Промуклица“ регионално и географски припада југозападној Србији у оквиру Динарског планинског система у области старог Колашина. Природно добро, у виду разбијеног крашког изворишта налази се у клисурастом сужењу реке Видрењак, леве притоке Ибра.

Најстарије стене на подручју СП „Промуклица“ су седиментне стене тријаске старости. Присутне су творевине доњег и средњг тријаса. Од доњетријаских творевина развијени су сајски и кампилиски слојеви, који се простиру у виду тракастих појава на потезу Гуцевића до Руђе. У доњем делу клисуре Видрењака лоцирана је једна мања, врло инструктивна појава кампилских слојева. Сајске слојеве представљају кварцни кластити - конгломерати и пешчари који се неправилно смењују. Конгломерате чине претежно неправилни фрагменти кварцита и кородована зрна кварца (Мојсиловић С. и др. 1973). Кампилиски слојеви представљени су глиновитим и песковитим кречњацима. Кречњаци су слојевити, ретко банковити.

На подручју СП „Промуклица“ налазе се и седименти средњег тријаса. У овим творевинама усечен је клисурасти део долине Видрењака у којој се налази интермитентни извор Промуклица.

1.1.2. Рељеф

Основна морфолошка целина непосредне околине интермитентног извора Промуклице је долина реке Видрењак као егзогени облик рељефа. Поред овог извора значајно је поменути и Тутинску котлину као крупни негативан облик у рељефу и шири предео око долине Видрењака који одговара планинама Јарут (1428 м) на северу и Хум (1469 м) на југу, у делу узводно од Тутинске котлине.

Посебно је начајна долина Видрењака, јер се у њој око 7 км северно од Тутина налази извор Промуклица.

1.1.3. Хидролошке карактеристике

Интермитентни извори представљају посебан тип карстних извора код којих вода истиче са дужим или краћим периодима (интервали прекида истицања могу трајати од неколико минута до неколико дана). Представљају веома ретку хидролошку, односно хидрогеолошку појаву. Гавриловић Д. (1967) наводи да је на простору некадашње СФРЈ регистровано тридесетак извора ове врсте, док у Србији, данас постоји свега неколико регистрованих интермитентних извора и то: *Хомољска потајница* (Хомољске планине - село Лазница), *Којин извор - Бјелушка потајница* (клисура Малог Рзава - село Бјелуша), *Кучевска потајница* (десна страна клисуре Пека, низводно од Кучева) и *Промуклица* (клисура реке Видрењак узводно од Тутина).

Према Дукић Д. (1980), механизам рада оваквих извора је релативно једноставан. Наиме, у кречњакој маси се налази подземни „резервоар“, који се сужава у узлазном каналу, а затим преко коленастог превоја прелази у излазни којим избија на површину у облику интермитентног извора.

Кроз површинске пукотине и канале резервоар се пуни водом. Ниво воде у сифону расте до „колена“, између узлазног и излазног канала, и када превазиђе овај ниво почиње преливање, односно њено гравитационо истицање и пражњење резервоара по принципу криве натеге (и у узлазном и у излазном каналу је вакум). Када се ниво воде спусти испод нивоа од кога почиње узлазни канал, ваздух из резервоара продире у узлазни канал и зауставља истицање, а преостала вода у овом каналу се враћа у резервоар док остатак воде из излазног канала гравитационо истиче. Након тога интермитентни извор престаје са радом, док се резервоар поново не напуни, а затим се описани процес понавља.

1.1.4. Климатске карактеристике

Према климатским подацима из Основе газдовања шумама за Газдинску јединицу „Хум“, на подручју СП „Промуклица“ влада оштра клима са 1000 мм годишњег талога и просечном температуром 7,7°C. Месец јул је најтоплији месец, а најхладнији је јануар. Јесен је знатно топлија од пролећа (за 2,6°C). Лето је умерено топло.

1.1.5. Биљни и животињски свет

Споменик природе „Промуклица“ се простире на обе обале реке Видрењак, која је уједно и граница између газдинских јединица „Хум“ и „Јарут“.

На подручју СП „Промуклица“ налазе се следеће дрвенасте врсте: *Fagus moesiaca* - мезијска буква, *Corilus colurna* - мечја леска, *Fraxinus excelsior* - бели јасен, *Tilia parvifolia* - ситнолисна липа, *Carpinus betulus* - граб, *Sorbus torminalis* - брекиња, *Prunus avium* - дивља трешња, *Pyrus pyraister* - дивља крушка, *Quercus cerris* - храст цер и *Malus silvestris* - дивља јабука.

1.1.6. Предеоне карактеристике

Основно предеоно обележје простора где се налази интермитентни извор Промуклица је дубока долина Видрењака усечена између крупних планинских морфолошких целина Јарута на северу и Хума на југозападу. У ширем смислу ово је предео источног обода Пештера, познатог сточарског краја у југозападној Србији. Непосредно јужно од Промуклице, изнад долине Видрењака, налази се село Островица. Ово је примарно планински и сточарски крај где су у пределу долине Видрењака сачувани пространи комплекси шума на долинским странама. Уз корито реке Видрењака пружа се пут који пролази кроз средишни део СП „Промуклица“.

1.2. Главне створене вредности

Промуклица је одвајкада присутна у животима мештана. Они су јој приписали пророчанску и магијску моћ. И до данас је остало веровање, да када је човек посети и затекне у истицању или појачавању, то значи да ће га добро служити здравље, и обрнуто. Поводећи се за оваквим веровањем, на букви која наткриљује извор, локално становништво оставља делове рубља.

Предео Промуклице, односно долине Видрењака одговара депопулационом подручју на шта указују пописи становништва за најближе сеоско насеље Островицу за које се перманентно бележи пад броја становника.

2. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

На основу приказаних предеоних одлика непосредне околине извора Промуклица проистиче да је ово мало измењени природни предео који се у дужем временском периоду користи као пашњачка површина, без значајних антропогених утицаја.

С обзиром да је СП „Промуклица“ у извесном смислу и морфолошки издвојен, од околних сеоских и јединог градског насеља Тутина, на непосредној локацији интермитентног извора не постоје никаква осматрања параметара елемената и стања животне средине. У том смислу оцена стања животне средине подручја могућа је само на основу квалитативних осматрања и запажања.

На и у близини СП „Промуклица“ нема никаквих индустријских постројења која би емитовала опасне и штетне материје. Ово је депопулационо сточарско подручје. У том смислу, а у локалним оквирима, очекује се добро стање ваздуха и земљишта. Какав је утицај сточарства у смислу повећане продукције нитрата и других материја у подземним и површинским водама није познато, али се може у наредном планском периоду обратити пажња и на то.

Такође, простор око самог извора Промуклице није настањен већ је простор са шумама заштитне функције, у којима се не изводе никакви радови на коришћењу шума и за које се очекује да имају позитиван утицај на стање животне средине.

3. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОРЕ УГРОЖАВАЊА

На основу изнете оцене стања животне средине подручја СП „Промуклица“ проистиче да фактори угрожавања подручја готово изостају. Индиректан фактор угрожавања, у смислу веће продукције нитрата и других материја у подземне и површинске воде, може бити утицај сточарства и зато ће се у наредном планском периоду планирати истраживање загађења вода.

Собзиром да је ово депопулационо подручје утицај овог фактора на природну средину је све мањи. Физичко угрожавање непосредног извора у смислу његовог затрпавања, раскопавања у досадашњој пракси није забележено.

Извори у Србији, па тако и у овом крају су култна места, које народ поштује и пази, па се самим тим ово заштићено подручје са антропогеном делатношћу не може сматрати угроженим.

Претње око могућег угрожавања СП „Промуклица“ проистичу из непланског и нестручног коришћења простора, односно могућих захтева шире друштвене заједнице непримереном и неумереном коришћењу природног добра и његове непосредне околине.

Ризици угрожаваања СП „Промуклица“:

- ✓ непоступање у складу (или не доношење) са просторно планском документацијом, шумским основама, планским документима и другим пројектима и програмима донетим у складу са законским прописима;
- ✓ непоступање у складу са одредбама Закона о заштити природе, односно одредбама Уредбе о проглашењу СП „Промуклица“;
- ✓ непоступање у складу са одредбама Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби СП „Промуклица“ („Службени гласник РС“, број 44/15).

Интермитентни извори Промуклица

4. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Концепт заштите СП „Промуклица“ заснован је на досадашњим сазнањима и искуствима у заштити, развоју и унапређењу споменика природе хидролошког карактера, а базира се на:

- ✓ очувању и унапређењу укупних природних вредности,
- ✓ очувању предеоних одлика,
- ✓ усклађеном развоју, али и потребама које се намећу након детаљног вредновања природних и људским радом створених вредности, како би заштићено природно добро могло да очува статус објекта геонаслеђа националног значаја.

Циљеви заштите СП „Промуклица“ оствариваће се кроз:

- ✓ валоризацију и ограничено коришћење заштићеног подручја;
- ✓ унапређење заштићеног подручја у смислу боље заштите, уређења и коришћења;
- ✓ популаризацију и презентацију као природног добра од изузетног значаја;
- ✓ едукацију и информисање локалног становништва о значају и вредности СП „Промуклица“;
- ✓ активности на уређењу подручја;
- ✓ логистичку и институционалну подршку на свим нивоима.

Концепт одрживог развоја СП „Промуклица“ треба базирати на очувању и унапређењу укупних природних вредности, очувању предеоних одлика и усклађеном развоју овог природног добра.

Могуће перспективе одрживог развоја су:

- ✓ развој туризма, односно екотуризма и излетничког туризма (формирање на подручју шире околине Промуклице излетничког пункта са пратећом инфраструктуром);
- ✓ подстицање научно-истраживачког рада на заштићеном подручју, односно спровођење различитих специјалистичких и мултидисциплинарних истраживања, који би се изводили према посебним пројектима;
- ✓ презентација СП „Промуклица“ кроз предавања, представљање у медијима, израду публикација и друго;
- ✓ покретање пројеката за едукацију предшколске и школске деце и ученика.

5. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ДУГОРОЧНИХ ЦИЉЕВА ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

За реализацију дугорочних циљева СП „Промуклица“ морају се створити предпоставке и обезбедити услови и то по приоритетима:

- ✓ Доношење планске и програмске документације: сагласно Уредби о проглашењу СП „Промуклица“ Управљач ће донети неопходна управљачка документа, односно: План управљања за период 2025-2034. године, годишње програме управљања и извештаје о остављавању годишњих програма управљања.
- ✓ Организационо, кадровско и техничко опремање управљача: непосредни послови управљања спроводиће се преко Шумског газдинства „Шумарство“ из Рашке, Шумске управе Тутин. ШГ „Шумарство“ из Рашке има вишедеценијско искуство у управљању заштићеним подручјима и у наредном планском периоду планира се унапређење рада у смислу стручног усавршавања постојећих кадрова, унапређења у техничком и технолошком смислу кроз набавку опреме и савремених средстава рада.
- ✓ Међусобна сарадња и комуникација са корисницима простора у непосредном окружењу СП „Промуклица“, локалном самоуправом у Тутину, Заводом за заштиту природе Србије, Министарством заштите животне средине, Министарством пољопривреде, шумарства и воодривреде и другим надлежним министарствима.
- ✓ Учешће и подршка научних и истраживачких институција: с обзиром на јединственост и реперезентативност, подручје СП „Промуклица“ може бити предмет истраживања од стране научних и истраживачких институција и зато ће Управљач настојати да у наредном периоду заједнички ради са свим тим институцијама, као и да заједнички дефинишу предмете и поља истраживања.
- ✓ Обезбеђење финансијских средстава - подразумева трајно и стабилно финансирање реализације Плана управљања на основу Закона о заштити природе и Уредбе о проглашењу СП „Промуклица“. Овај услов мора бити испуњен у целости како би се сви планирани циљеви испунили. Према садашњем стању средства за реализацију Плана управљања, односно годишњих програма управљања обезбеђују се кроз средства суфинансирања од стране Министарства заштите животне средине и из средстава Управљача (из обављања делатности газдовања шумама).

6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

Приоритетне активности су:

- ✓ **Заштита СП „Промуклица“:** основни и трајни задатак Управљача је чување СП „Промуклица“ и спровођење прописаног режима заштите утврђеног актом о заштити, односно предузимање мера и извршење послова на обезбеђењу унутрашњег реда (чување, контрола посетилаца и корисника, пружање помоћи, савета и услуга, одржавање чистоће и уредности и др.) и обележавању заштићеног подручја. За обављање ових послова Управљач ће организовати службу чувања у складу са Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби СП „Промуклица“ („Службени гласник Републике Србије“, број 44/15).
- ✓ **Израда неопходне планске и друге документације:** Управљач има обавезу доношења Плана управљања за период од 10 година, Годишњег програма управљања и Извештаја о остваривању годишњег Програма управљања. Сагласност на ова акта даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине и обавеза доношења регулисана је Законом о заштити природе и Уредбом о проглашењу СП „Промуклица“. Управљач је истовремено и корисник шума и има обавезу доношења основа газдовања шумама за ГЈ „Хум“ и ГЈ „Јарут“.
- ✓ **Обележавање и одржавање граница СП „Промуклица“:** Управљач је у претходном периоду обележио заштићено подручје и у наредном планском периоду планираће се обнављање граница и ознака, односно табли за обележавање заштићеног подручја.
- ✓ **Одржавање уредности и чистоће СП „Промуклица“:** Управљач ће планирати активности на одржавању уредности и чистоће, односно активности на уклањању отпада са заштићеног подручја и са простора непосредног окружења СП „Промуклица“.
- ✓ **Заштита од пожара:** у области заштите од пожара, управљач ће сагласно Закону о заштити од пожара и Закону о ванредним ситуацијама, урадити неопходна планска документа, предузимати превентивне мере у области заштите шума од пожара и унапређивати сарадњу са МУП Србије, Сектором за ванредне ситуације, Одељењем за ватрогасно-спасилачке јединице. Јавно предузеће „Србијашуме“, сагласно Закону о шумама, урадило је Планове заштите шума од пожара, којим су дефинисане превентивне мере заштите од пожара, материјално-техничко опремање за брзо и ефикасно гашење шумских пожара, оперативни планови и карте за потребе организовања акција гашења шумских пожара.
- ✓ **Праћење стања природних вредности:** у сарадњи са научно-истраживачким институцијама планира се реализација пројеката који су везани за мониторинг шума, флоре и фауне, као и површинских вода и утврђивање квалитета вода и мера против потенцијалних загађивача.

- ✓ **Промоција и презентација вредности и значаја СП „Промуклица”:** управљач ће самостално и у сарадњи са научно-истраживачким институцијама промовисати вредности заштићеног подручја.

7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

Полазећи од тога да темељну вредност заштићеног подручја чини хидроморфолошка појава, у наредном планском периоду, планирају се научно-истраживачки пројекти везани за:

- ✓ даље истраживање механизма функционисања Промуклице;
- ✓ праћење физичко-хемијских и биолошких карактеристика воде;
- ✓ хидрогеолошка истраживања ширег подручја;
- ✓ подизање нивоа свести локалне заједнице о значају и неопходности очувања интермитентног извора Промуклица и
- ✓ истраживање живог света заштићеног подручја и његове непосредне околине.

За научно-истраживачке активности претходно ће се обезбедити услови заштите природе.

Образовни рад спроводиће се путем презентација и одржавања едукативних предавања у школама и у оквиру ограниченог пријема посетилаца СП „Промуклица”.

8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ

Уредбом о проглашењу Споменика природе „Промуклица“ на заштићеном подручју успостављен је режим II степена заштите.

На подручју СП „Промуклица”, планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу су:

- ✓ газдовање шумама у складу са основама газдовања шумама;
- ✓ очување разноврсности и изворности дрвећа, жбуња и осталих биљака у шумским састојинама и заштита земљишта од водне ерозије, санација и рекултивација оштећених терена;
- ✓ ограничено коришћење гљива, биљних и животињских врста чије су сакупљање и промет под контролом;
- ✓ чување и одржавање заштићеног подручја, уредности, чистоће, амбијенталне разноврсности и лепоте предела и високог квалитета чинилаца животне средине;

Инфо табла СП „Промуклица“

9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

Чланом 4. Уредбе о проглашењу СП „Промуклица“ утврђен је режим заштите II степена.

Осим мера које су забрањене Законом о заштити природе, на подручју Споменика природе „Промуклица“ се забрањује:

- ✓ извођење свих радова у смислу уређења на заштићеном подручју пре доношења планских аката и одговарајућих пројеката;
- ✓ све друге активности на заштићеном подручју које на било који начин могу угрозити и оштетити њене темељне и све друге вредности;
- ✓ земљани, грађевински, шумарски истражни и други радови који могу неповољно утицати на амбијеталне одлике заштићеног подручја који се издваја за заштиту;
- ✓ промена намене површина, изузев промена које проистичу из планских докумената Управљача;
- ✓ изградња надземних енергетских водова и антенских стубова на заштићеном подручју;
- ✓ узнемиравање, уништавање и сакупљање дивље флоре и фауне осим у научно-истраживачке сврхе;
- ✓ израда водозавода, дубоких бушотина или посебно издвојених објеката за потребе водоснабдевања;
- ✓ каптирање интермитентних извора, осим постојеће примитивне каптаже од дрвета, изградња хидротехничких објеката, преграђивање водотока реке Видрењака, укључујући и његову регулацију;
- ✓ извођење хидрогеолошких радова уз услове заштите природе;
- ✓ депоновање примарних и секундарних јаловина, складиштење и бацање комуналног, санитарног, индустриског и другог отпада, као и вишкова земље на заштићеном подручју;
- ✓ руковање отровним хемиским материјалима, нафтним дериватима и другим опасним материјама у природи;
- ✓ просецање био које нове саобраћајнице, уколико није утврђена важећим просторним или урбанистичким планом или секторским основама које су усаглашене са режимима и мерама заштите заштићеног подручја;
- ✓ свака промена постојеће морфологије терена и водотока, превођење вода једног у други водоток и измена хидродинамичних карактеристика и режима истицања уз услове заштите природе;
- ✓ узимање фосилних материјала са геолошких профила;
- ✓ крчење вегетације и обављање других радњи на местима уз водоток на начин који може изазвати процесе јаке водне ерозије и неповољне промене предела;
- ✓ садња, засејавање и насељавање врста биљака страних за природни живи свет овог подручја;
- ✓ уништавање дивљих врста биљака и животиња заштићених као природне реткости или других законски регулисаних категорија;
- ✓ неконтролисано порибљавање водотока и привредни риболов;
- ✓ насељавање врста животиња страних за природни живи свет овог подручја, у слободном простору.

На подручју СП „Промуклица“ ограничавају се следеће активности:

- ✓ уређење извора са постављањем примитивних дрвених каптажа;
- ✓ изградња мањих објеката за презентацију природних вредности или објеката у традиционалном стилу за потребе културног, сеоског и екотуризма;
- ✓ обављање научноистраживачких радова, мониторинг стања животне средине, природе и живог света, контролисана едукација и популаризација које треба вршити по посебним условима заштите природе;
- ✓ за потребе туризма, као и контролисане туристичке посете;
- ✓ инфраструктурно опремање и уређење простора за потребе рекреације, туризма, образовног и научног рада, планинарских активности и др.;
- ✓ сузбијање инвазивних врста флоре и фауне на заштићеном подручју;
- ✓ примена мера у газдовању шумама којима се осигурава умерено повећање површина под шумским екосистемима и побољшање њихове структуре и здравственог стања, посебно у погледу заступљености виших узгојних типова и већих дебљинских разреда, количине и квалитета дрвне масе, разноврсности и аутохтоности флористичко-дендролошког састава;
- ✓ очување и унапређење разноврсности аутохтоног живог света, посебно ретки, заштићених и у другом погледу значајних биљних и животињских врста, њихових популација и станишта;
- ✓ везане за лов (санитарни лов, унапређење популације дивљачи и станишта);
- ✓ везане за риболов на рекреативни, санациони и научноистраживачки, са планским активностима на регулисању бројности рибе, с тим што се на појединим деловима водотока, који су значајни за репродукцију риболов може забранити;
- ✓ на одржавању народног сабора код Промуклице у смислу обавезног присуства управљача и санације простора по окончању скупа (сакупљање и одвожење смећа, односно сакупљање и транспорт неопасног отпада).

За све активности на подручју режима заштите II степена, у складу са одредбама закона којим се уређује заштита природе, прибавља се акт о условима заштите природе.

10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ

Сагласно дефиницији режима заштите промоција вредности СП „Промуклица“ спроводиће се:

- ✓ у оквиру WEB презентације заштићених подручја којима управља ЈП „Србијашуме“;
- ✓ израдом публикација и тематских флајера;
- ✓ организовањем и учешћем у различитим акцијама поводом обележавања Дана заштите природе, Светског дана вода, Светског дана шума, Светског дана заштите биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Европске недеље шума, Светског дана планина, Дана заштите Динарида и др.

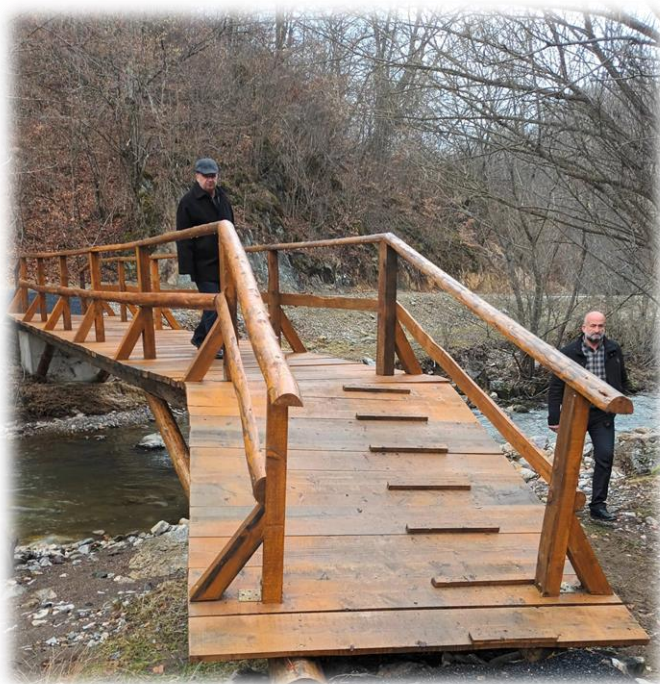
11. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОЧУВАЊУ, УНАПРЕЂЕЊУ И ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ

Студијску, програмску, планску и пројектну документацију потребну за спровођење циљева и активности на заштити, очувању, унапређењу и одрживом развоју СП „Промуклица“ чине: Студија заштите СП „Промуклица“ (урадио Завод за заштиту природе Србије, 2012. године); План управљања СП „Промуклица“ за период 2025-2034. године; Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Хум“ (2021-2030. године); Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Јарут“ (2020-2029. године) и други плански документи.

12. САРАДЊА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ

Јавно предузеће „Србијашуме“, као управљач СП „Промуклица“, у претходном периоду остварило је сарадњу са локалним становништвом, локалном самоуправом у Тутину и другим заинтересованим странама.

Имајућу у виду да је заштићено подручје релативно мале површине, да се цело налази на простору државних шума, као и да је на њему успостављена строга заштита, сарадња са заинтересованим странама је ограничена, односно претежно се планира са научно-истраживачким и образовним институцијама.

Пример уређења СП „Промуклица“ - постављен мост на реци Видрењак

13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН ОЦЕНЕ УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ

Јавно предузеће „Србијашуме“ Београд конципирало је План управљања СП „Промуклица“ за период 2025 - 2034. године, према захтевима и задацима које треба да оствари сагласно Акту о проглашењу заштићеног подручја и Условима заштите природе за израду Плана управљања СП „Промуклица“.

План управљања СП „Промуклица“ за период 2025 - 2034. године остварује се кроз годишње програме управљања, којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, материјално-финансијски и организациони услови њиховог извршења.

Планирани задаци могу се груписати у 4 групе и то:

- 1. Трајни задаци:** чување, обезбеђење унутрашњег реда у СП „Промуклица“, обележавање, одржавање и уређење СП „Промуклица“, мониторинг природних вредности, научноистраживачки и образовни рад, промоција и презентација темељних вредности заштићеног подручја.
- 2. Хитни задаци:** израда планских и управљачких докумената, основа и планова из области шумарства и ловства; даље опремање и едукација чуварске службе; успостављања еколошке мреже и мониторинга и др.
- 3. Приоритетни задаци:** очување темељних вредности СП „Промуклица“; одржавање постојеће базе података; спровођење образовно-промотивних активности; сарадања са заинтересованим странама и учествовање на семинарима, стручним скуповима и др.
- 4. Одложени задаци:** су задаци који ће се извршавати у дужем временском периоду, у области одржавања и унапређења СП „Промуклица“.

План управљања СП „Промуклица“ конципиран је по годинама и планираним видовима радова који се могу груписати у:

1. Израда планских докумената и аката која обухвата израду:

- ✓ Плана управљања СП „Промуклица“ (субјект: управљач; динамика: 2024. година и у 2034. години за наредни десетогодишњи период);
- ✓ Годишњи програм управљања СП „Промуклица“ (субјект: управљач; динамика: сваке године се ради и то до 15. новембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине на давање сагласности);
- ✓ Извештај о остваривању годишњег програма управљања СП „Промуклица“ (субјект: управљач; динамика: сваке године се ради и то до 15. децембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине);
- ✓ Шумских и ловних основа и других основа и планова газдовања природним ресурсима (субјект: управљач; динамика: 2025-2034. године).

2. Обележавање СП „Промуклица“ што обухвата:

- ✓ Одржавање обележених граница СП „Промуклица“, односно њихово обнављање, постављање и обнављање ознака-табли, путоказа и информативних табли (*субјект*: управљач уз помоћ, у суфинансирању Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2025 - 2034. година).

3. Чување СП „Промуклица“ што обухвата:

- ✓ Унапређе рада и опремања чуварске службе, сагласно Правилнику о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја (*субјект*: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2025 - 2034. година).

4. Уређење СП „Промуклица“ што обухвата:

- ✓ Постављање и обнављање путоказа и мобилијара (надстрешница са столом и клупама), одржавање постављеног дрвеног моста, успостављање ложишта за пикник на простору непосредно поред извора где се традиционално окупља локално становништво и посетиоци, уређење каптаже и непосредне околине око извора, постављање знакова забране и упозорења, уређење пешачке и планинарске стазе и уклањање комуналног отпада (*субјект*: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2025 - 2034. година).

5. Популаризација и презентација СП „Промуклица“ што обухвата:

- ✓ Штампане флајера, лифлета и публикација (*субјект*: управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; *динамика*: 2025 - 2034. година).

6. Пројекти и програми заштите, коришћења, презентације и одрживог развоја СП „Промуклица“ што обухвата израду програма и пројеката из области:

- ✓ мониторинга хидро-морфолошких појава.
- ✓ мониторинга флоре, фауне и шума;
- ✓ мониторинга вода.

Примери уређења СП „Промуклица“

14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА УПРАВЉАЊА

Сагласно планираним активностима и задацима, које треба да изврши Управљач СП „Промуклица”, у оквиру Плана управљања СП „Промуклица” за период 2025 - 2034. година, процењено је да су неопходна финансијска средства у износу од:

Период 2025-2034	Учешће (динара)		Свега (динара)
	ЈП „Србијашуме“	Буџета РС	
	6.989.000	9.030.000	16.019.000
%	43,63	56,37	100,00

С обзиром да се План управљања СП „Промуклица”, ради за период од 10 година, као и да је тешко у овом тренутку предвидети трошкове у десетој години примене Плана управљања, за сваку годину дате су пројекције видова радова које треба урадити сходно планираним циљевима, уз процену потребних финансијских средстава, полазећи од садашњих јединичних трошкова.

Финансирање заштићеног подручја, према члану 69. Закона о заштити природе, обезбеђује се из: средстава буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе; накнада за коришћење заштићеног подручја; прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем; средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе; донација, поклона и помоћи и других извора у складу са законом.

Део буџетских средстава обезбеђује се из субвенција за заштићена природна добра од националног интереса које се сваке године утврђују Законом о буџету Републике Србије и додељују управљачима заштићених подручја од националног интереса на основу посебне уредбе Владе.

Субвенције се додељују управљачима на основу програма управљања заштићеног подручја за сваку календарску годину на који министарство даје сагласност у складу са законом. Средства субвенција за 2025, 2026 и 2027. годину биће одређена у оквиру лимита на разделу министарства надлежног за послове заштите животне средине.

Право на коришћење ових средстава имају сви управљачи заштићених подручја од националног интереса, односно национални паркови и заштићена подручја проглашена уредбом Владе. Управљачи подnose захтев за доделу субвенција Министарству надлежном за послове животне средине и са тим Министарством закључују уговор о висини и начину коришћења, односно намени тих средстава.

Политика расподеле средстава субвенција, у оквиру укупних средстава утврђених Законом о буџету, подразумева да Управљач заштићеног подручја у једној години може добити већа средства а у другој мања, у зависности од значаја и приоритета субвенционисаних радова и активности, тако да та средства не морају имати континуирани раст у десетогодишњем периоду. То значи да се лимити утврђени фискалном стратегијом на разделу министарства надлежног за послове животне средине, у оквиру кога су и средства субвенција, не морају нужно односити на појединачне кориснике субвенција, већ та средства појединим

управљачима у некој години могу бити значајно умањена а другим повећана, уколико се ради о завршетку започетих или започињању нових пројеката који су од општег интереса.

План управљања СП „Промуклица”, спроводи се Годишњим програмом који садржи:

- ✓ послове и задатке који се непосредно спроводе у текућој години,
- ✓ динамику извршења програмираних радова, послова и задатака и
- ✓ неопходна финансијска средства за реализацију Годишњег програма управљања.

На Годишњи програм управљања СП „Промуклица”, сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине.

Поред обезбеђења финансијских средства за реализацију Плана управљања неопходно је да:

- ✓ Управљач унапређује рад чуварске службе сагласно Правилнику о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја, Уредби о проглашењу СП „Промуклица” и Правилнику о унутрашњем реду и чуварској служби СП „Промуклица”.
- ✓ Управљач донесе управљачка документа (План управљања, Програм управљања и др.) и на иста добије сагласност надлежног министарства.
- ✓ Управљач оствари сарадњу и има помоћ у спровођењу прописаног режима заштите на подручју СП „Промуклица”, од стране надлежне републичке инспекције за заштиту животне средине, шумарство, ловство, грађевинарство и др.
- ✓ Програме и пројекте из области заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја СП „Промуклица”, заједнички раде управљач и Завод за заштиту природе Србије, Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Шумарски и Биолошки факултет и друге научне и истраживачке институције.

План сачинили:

Гордана Јанчић, дипл.инж.шум.

Мерсад Саитовић, дипл.инж.шум.

Драгољуб Шекелр, дипл.инж.шум.

Директор
Шумског газдинства „Шумарство“ Рашка

Ђуро Воларац, дипл.инж.шум.